

En Digters Bazar (Vol 3)

En roman om H.C. Andersen

Rejsen 1840-1841

PROLOG: AFREJSEN – København, 31. oktober 1840

Det regnede ikke over Nyhavn denne morgen, men luften var tung og grå som vådt uld.

Kanalens mørke vand lå blikstille under træskibenes master. Inde i det beskedne lejede værelse i nummer 20 var stemningen mærket af den særlige, febrilske stilhed, der altid omgav Hans Christian før en flugt.

Han var femogtredivé år gammel. Hans ansigt var markeret af dybere furer om munden, og håret var blevet mørkere, men i hans øjne brændte den samme vilde, urolige ild, der havde drevet ham ud af Odense for en hel menneskealder siden.

Midt på tæppet stod hans lædertaske. Ingen tunge kufferter denne gang. Ingen pompøse mængder af opulente klæder.

I sin inderlomme havde han to hundrede rigsdaler — det nøje afmålte forskud, han med rystende hænder og stammende stemme havde udvirket hos sin forlægger, C.A. Reitzel. Til gengæld for pengene havde han solgt en skindet af en bjørn, der endnu løb frit i skoven: Han havde lovet en rejseskildring. En stor, eksotisk bog, der skulle mætte danskernes sult efter verden.

Men Hans Christian rejste ikke for at skrive. Han rejste for ikke at gå til i sit eget skin.

Danmark var blevet et kvælende kabinet af spejle, hvor han kun så sine egne fiaskoer kasted tilbage. I salonerne var han "vor kære, mærkelige Andersen", den følsomme nar, man klappede på ryggen, mens man grinede ad hans seneste sørgespil. I aviserne skar anmelderne ham ned

med kold, borgerlig elegance. Og i familien Collins hjem i Stormgade var luften skåret over af en isnende høflighed.

Han gik hen til sit skrivebord. Der lå det sidste brev, han havde skrevet til Edvard Collin.

Det var et kort, tørt ark, blottet for de desperate kærlighedserklæringer, han tidligere havde fyldt papiret med. Han havde blot meddelt sine afrejseplaner og skrevet sin adresse i Berlin. Ingen bønner. Intet tryglen om et *du*. Han lukkede kuverten med et rødt laksegl og lade det ligge midt på det bare bord.

Han vidste allerede, at Edvard ikke ville svare.

Der var ingen til at bære hans taske ned ad trappen. På kajen ved kanalen var der ingen venner, ingen velgørere, ingen piger med blomster, der vinkede farvel med hvide lommeværklæder. København sov videre under sine tunge tegltag, ubekymret om, at dens mærkeligste digter var ved at forlade den.

Gennem den kolde morgenluft gik Hans Christian over Kongens Nytorv mod postdiligencen.

Hvert skridt, hans lange støvler tog mod brostenene, føltes som et rive i en lænkekæde. I lommen klamrede hans fingre sig om hans lille notatbog. Han slog op på den første, blanke side og dyppede sin rejsestykblyant.

Med store, hastige bogstaver skrev han de ord, som hele verden siden skulle gentage som et sejrsråb:

»At rejse er at leve! At blive hjemme er at dø lidt hver dag.«

Han lukkede bogen.

Det var et smukt citat. Det var de ord, der skulle trykkes i guld hos Reitzel. Det var de ord, læserne i de varme borgerlige stuer skulle nikke beundrende til, mens de misundte digteren hans store, frie sjæl.

Det var løggen.

Det, han ikke skrev i dagbogen, lå dybt nede i hans bryst som en kold klump af bly.

Han skrev ikke om brevet fra Sverige, der dagen forinden var kommet med posten. Det parfumerede brev fra Jenny Lind, hvor hun med milde, drøbende ord igen havde kaldt ham sin "kære, gode broder" og fortalt om sine triumfer i Tyskland. Han skrev ikke om den rædsel, der havde grebet ham om natten — angsten for, at det mørke galskab, der havde sendt hans morfar på dårstalten i Odense, langsomt var ved at æde sig ind i hans egen hjerne.

Han trådte op i postdiligencen. Døren smækkede i, og kuskens pisk knaldede i luften over hestenes rygge.

Da vognen skramlede ud gennem Vesterport, lænede Hans Christian sit hoved mod det kolde træsæde. Han så ikke tilbage. Forude ventede tre tusinde kilometer af fremmede veje, ukendte sprog og nye senge.

Han var femogtredive år. Han var berømt, han var hjemløs, og skuespillet om hans flugt var lige begyndt.

DEL I: TYSKLAND - Det ordnede helvede

Kapitel 1: Hamburg og Berlin - Karnevallet

Postdiligencens rystelser forplantede sig op igennem Hans Christians lange rygmarv som en uophørlig, dump smerte. Men da vognen skramlede ind over Hamburgs brolægning i begyndelsen af november 1840, forsvandt trætheden i et chok af sanseindtryk.

København var en provinsby i sammenligning. Hamburg lugtede af kul, bagepulver, sved og en mægtig, tysk handlekraft. Gaderne var brede, bygningerne rejste sig i svimlende højder, og folkelivet brusede med en larm, der bedøvede ham.

Og så var der karnevallet.

Det var, som om hele Tyskland havde kastet sin borgerlige maske og var brudt ud i et kollektivt vanvid. Alle gader var fyldt med musik, trommehvirvler og mænd og kvinder klædt ud i de mest fantastiske kostumer.

Hans Christian stod på gadehjørnet med sin lille rejsetaske. Han bar sin vante mørke kappe og sin rejsehat, men i dette mylder følte han sig for første gang i et årti ikke unormal.

Ingen vendte sig om efter ham med et spottende smil. Ingen hviskede: »Dér går den mærkelige, lange Andersen.« I Hamburg bar alle en rolle. Én var klædt ud som en pjaltede tigger, en anden som en forgyldt konge, en tredje som en dæmon med horn. Alle spillere var lige foran karnevalets lov.

Det løsnede sig i Hans Christians bryst. *Hvorfor har jeg dog frygtet at skille mig ud? tænkte han. Her, blandt maskerne, er jeg blot én comediant blandt andre.*

Flugten fortsatte mod Berlin. I den tyske hovedstad blev modtagelsen en helt anden, men ikke mindre lamslående for den danske statsråd.

Berlin var dannelsens og intelligensens centrum. Og her, i de fine, tobaksfyldte litterære saloner hos forlæggeren Brockhaus og digteren Bettina von Arnim, blev H.C. Andersen modtaget som en messias.

De tyske digtere og intellektuelle — mænd med dybe pandefurer, vilde skæg og ubestridelig dannelse — tilbad ham. De talte om hans eventyr med en ærefrygt, han aldrig havde mødt i København. De kaldte ham »geniet fra Norden«, »børnenes og sjælens digter«.

Ved de lange middagsborde sad Hans Christian i midten. Han blev ikke placeret nederst ved huslærerne. Bettina von Arnim, Goethes gamle veninde, lagde sin hånd på hans arm og så ham ind i øjnene med et blik, der var blottet for foragt.

For første gang i sit liv følte han sig ikke som den grimme ælling, der ulovligt var trængt ind i svanernes dam. Han *var* en svane. Han var en af de udvalgte, en åndeligt ligeværdig.

Berømmelsen smagte ikke af aske her; den smagte af god rødvin og intellektuel anerkendelse.

Men Hans Christian lærte hurtigt, at masken kun dækkede over ansigtet, ikke over sjælen.

Efter middagen hos Bettina, efter klapsalverne og de dannede samtaler, vendte han hjem til sit kolde gæsteværelse på et billigt hotel i Friedrichstrasse.

Her, i mørket, hvor karnevalets larm forstummede, vendte angsten tilbage med fornyet styrke. Han så på den fremmede seng — de stive, hvide lagner lignede et ligklæde. Han mærkede trækket fra vinduet, og hver en knirken i gulvbrædderne blev til en indtrængende morder eller en opblussende ildebrand.

Han lagde sig ned, men søvnen ville ikke komme. Han mærkede jalousien over for Jenny Lind æde sig ind i hans tankespind. Hvorfor klappede hele Berlin ad ham, når den eneste stemme, han tørstede efter at høre, var stum over for ham?

Angsten for mørket blev så lammende, at han ikke kunne bære det. Han rejste sig, tændte et stearinlys og gik ned i hotellets reception. Han vakte den unge natportier, en bleg tysk knægt, der så forvirret op fra sin pult.

Hans Christian rakte ham en sølvmark.

»De... De må sidde hos mig,« stammede Hans Christian på tysk, og hans stemme var blottet for den dannelse, han lige havde udvist i salonen. »Blot et par timer. Blot indtil det bliver lyst. Jeg... jeg er bange for at være alene.«

Drengen så på ham med et blik, der rummede både undren og en dyb, instinktiv medlidenhed. Han tog pengene, lukkede receptionens dør og fulgte med den store, berømte danske digter op ad trappen.

Der sat de, i det svage lys fra det tændte stearinlys. Den store digter, der havde fået klapsalver af byens kloge hoveder, og den simple tyske dreng. Drengen sad tavs på en stol i kroen og så på Hans Christian, der lå uroligt under lagnet, mens dæmonerne fra hans eget sind langsomt dansede videre bag hans lukkede øjenlåg, uberørte af både karneval og saloners ros.

Kapitel 2: Dresden, Prag, Wien - Musikken der afviser ham

Flugten fortsatte mod sydøst, dybere ind i det tyske kulturs hjerte. Postvognens hjul rullede gennem Dresden, Prag og Wien — byer, der fungerede som mægtige katedraler for musikken. Her, i disse stenede pragtværker, resonerede tonerne fra Mozart, Beethoven og Schubert stadig mellem murene.

For Hans Christian var disse byer ikke blot stop på en rejse. De var scener for en ny drøm, et desperat håb, som

han bar på lige så vel som sin rejsetaske: Drømmen om operaen.

Han havde altid elsket musikken med en manisk intensitet. Han havde sunget sopran i Odense Domkirke, han havde tryglet hos Siboni, og han havde skrevet operalibretter derhjemme i København, som Heiberg og teatret konsekvent havde afvist som "barnagtige".

Men her, i musikkens sande hjemlande, troede han, at hans store, lyriske sjæl ville blive genkendt.

Han opsøgte kapelmestre og komponister. Han bukkede dybt, hans ryg var bøjet i den indøvede, ydmyge vinkel, mens han rakte dem sine manuskripter — papirer fyldt med ord, der var skabt til at blive løftet af orkestrets mægtige vinger. Han fortalte dem om de danske folkeviser, om nattens stilhed og om hjertets dybeste smerte.

De tyske mestre modtog ham høfligt. De drak te med ham, de roste hans eventyr — de forbandede eventyr! —

men når talen faldt på hans musikdramaer, kølnedes deres blikke.

De talte om tysk grundighed, om kontrapunkt, om behovet for en musikalsk uddannelse, han aldrig havde fået. De sagde: »De er en stor digter, herr Andersen. Men opera... opera forlanger en herre, ikke en elsker.«

I Wien, efter endnu en høflig afvisning, sneg han sig ind i Musikverein under en prøve. Han sad alene i den mægtige, tomme guld-sal. Orkestret begyndte at spille. Lyden brusede imod ham, mægtig, perfekt og absolut uovervindelig.

Han sank sammen på det kolde plyssæde.

Han var ikke god nok. Tonerne ville ikke adlyde ham. Han kunne ikke skabe den perfekte harmoni, der kunne bære hans ord. Musikken var som en mægtig, lunefuld kvinde, der dansede med de rige og de lærde mestre, men som lukkede døren i ansigtet på den lange, udstødte dansker.

Samme nat, i sit gæsteværelse, mens de tyske ord »*Keine Forstand*« stadig ringede i hans ører, satte han sig ved bordet. Han tog sin blyant. Han ville ikke skrive opera. Han ville ikke bede mestre om lov.

I sit hæfte begyndte han at skitsere historien om en kejser og en nattergal.

Han skrev om kejseren af Kina, der vil eje nattergalens sang. Han fanger den, putter den i et guldbur og lader den kun synge i takt. Men da kejseren får en kunstig nattergal, en mekanisk tingest, der altid synger den samme melodi uden fejl, flygter den ægte nattergal tilbage til skoven.

»Jeg kan ikke bo i Slottet,« skrev Hans Christian, og pennen skar igennem papiret. »Jeg må synge for fattig og rig, når jeg selv vil! Min sang kan ikke ejes!«

De tyske mestre og de københavnske saloner ville eje kunsten. De ville presse den ind i regler og takt. De ville have en kunstig fugl, der sagde det, partituret tillod. Men

han... han var den ægte nattergal. Hans sang var fri, født af smerte og sandhed, og selvom de afviste ham fra operaens scene, skulle hans stemme en dag nå længere end alle deres partiturer.

DEL II: ITALIEN - Lyset der brænder

Kapitel 3: Venedig - Byen der drukner

Postvognen var skiftet ud med en sort, glidende kiste. Det var i hvert fald sådan, Hans Christian følte det, da han for første gang trådte ned i en venetiansk gondol. Året var 1841, og han var endelig ankommet til Venedig, Adria-havets forunderlige dronning.

Men Venedig var ikke som de tyske katedralbyer. Den lugtede ikke af kul og handlekraft, men af salt, råd, gammel storhed og stillestående vand. Paladserne rejste sig marmorhvide og prægtige op fra kanalerne, men deres fundamenter var mørre, og facaderne krakelerede

under århundreders fugt. Det var en by, der balancerede på kanten af sin egen undergang, en skønhed, der langsomt lod sig opsluge af dybet.

Venedig var en by, der druknede. Nøjagtigt som Hans Christian følte, at han selv gjorde.

Teatret i Tyskland havde afvist ham. Musikkens mestre havde lukket døren. I København ventede Collins kolde breve og Jenny Linds lammende venskab. Alt det, han drømte om, alt det, han troede, han skulle være — en stor skuespiller, en feteret operakomponist, en elsket ægtemand — syntes at synke væk under ham, forvandlet til skum på erindringens hav.

Han brugte dagene på at glide gennem de smalle kanaler. Her var ingen larm fra hestehove eller vognhjul, kun gondolierens dybe, rytmiske råb og årens plasken i det grønlig vand.

Det var her, i denne tyste, flydende verden, at han mødte Giuseppe.

Giuseppe var gondolier. Han var ung, med mørke krøller, en åben skjorte og stærke arme, der ubesværet førte den tunge båd gennem mørket. Hans Christian lejede ham ikke blot for en time; han lejede ham i nogle dage. Han sad i gondolens mørke kahyt, tildækket af tæpper, og så på Giuseppe. Han så kraften i hans krop, det milde smil og den ubesværede ro, som han selv så desperat savnede.

I tre nætter gled de gennem Venedigs kanaler. Giuseppe sang for ham — gamle, venetianske sange om kærlighed og havet. Han kaldte Hans Christian »il poeta danese«. Det var første gang, siden de grinende drenge på balletskolen i København, at en mand så på ham uden at se hans skæve næse eller hans lange, mærkelige lemmer.

I en lille sidekanal, dækket af mørket fra en krakeleret paladsfacade, lagde Giuseppe sin store, ru hånd på Hans Christians lange, blege håndflade.

Det var et øjeblik af enestående, forbudt fortrolighed. En berøring, der var blottet for velgørenhed, blottet for litterær beundring, og frem for alt: Blottet for afvisning. Giuseppe bad ikke om et partitur eller en dannelses-attest. Han rørte blot ved manden under digterkappen.

Men Hans Christian hørte virkeligheden, når den hviskede, selvom han drømte i mørket.

Venedig var byen, der druknede. Og deres møde var som byen selv: En smuk illusion på et modent fundament. Giuseppe tilhørte kanalerne, mørket og den rå venetianske virkelighed. Hans Christian tilhørte salonerne, ordene og den evige flygtningetilværelse. Forlovelsen i København, Collins kolde øjne og Heibergs hånlige smil stod allerede og ventede på ham ved bredden.

(Illustration: En tom gondol under en krakeleret paladsfacade - Giuseppe er væk)

Da han nogle dage senere forlod Venedig i en vogn mod Rom, tog han sin notatbog frem.

Han skrev et smukt, malerisk kapitel om Venedig. Han beskrev gondolernes stilhed ved solnedgang, Markuspladsens pragt og kanalerne, der lignede flydende gader af guld og dæmoner.

»Der hersker en ubeskrivelig Stilhed i denne By,« skrev han, og pennen bevægede sig med en elegant, kontrolleret hurtighed. *»Alt her glidende, alt er som en Drøm, der fødes af Vandet og Døden.«*

Men han skrev ikke Giuseppes navn. Han skrev ikke om de tre nætter i den mørke gondol. Han skrev ikke om den hånd, der havde rørt hans egen uden foragt.

Venedig druknede, og med den druknede også Giuseppe.

Han tog det lille, foldede kort med Riborgs afslag op fra læderposen om sin hals og læste det igen. *»Jeg kan kun holde af Dem som en Broder.«*

Han mærkede kulden fra det tyske opera-teaters lukkede dør. Han mærkede stumheden ved Collins middagsbord. Han havde mistet sin stemme på scenen, og nu, i Venedig, havde han mistet chancen for at tale kærlighedens sprog.

Han foldede kortet, lukkede læderposen og lagde den tilbage mod sit bare bryst. Han kunne ikke bo i en by, der druknede. Han måtte videre, altid videre, forvandlet til en evig passager, der samlede på de smukke, flydende øjeblikke, men som aldrig måtte træde i land for at bygge sig et hjem.

Kapitel 4: Rom, Napoli - De dødes byer

Rejsen gik videre mod syd, dybere ind i det forjættede Italien, men for Hans Christian føltes det som en nedstigning i et mægtigt, solbeskinnet mausoleum. I begyndelsen af 1841 ankom han til Rom, og senere fortsatte han til Napoli. Det var her, i disse byer, hvor

historiens ånde hang tungt og støvet over gaderne, at han for alvor forstod rejsens sande natur: Han var en gæst i de dødes rige.

Rom var ikke længere kejsernes eller pavelivets pulserende hjerte. For Hans Christian var Rom en by af ruiner. Han brugte dage på at vandre alene gennem Colosseum, Forum Romanum og de ældgamle katakomber under jorden. Han rørte ved de krakelerede marmorsøjler, der lå væltede i græsset som knoglerne af en fallen kæmpe. Han så på de tomme øjenhuler i de antikke statuer og tænkte på alle de slægter, der havde grædt, grint og elsket mellem disse mure, og som nu var intet andet end hvidt støv.

Alt stort blev til ruiner. Selv Rom. Selv den evige stad.

Og i det mørke, febrilske kammer i hans eget bryst hviskede en stemme: *Hvad så med dig, Hans Christian? Hvad med din berømmelse? Hvad med dine eventyr, dine romaner og dine operadrømme?*

Anmelderne i København huggede allerede på ham. Edvard Collins breve var blevet tavse. I Tyskland og Venedig var han blevet afvist. Hvor længe ville verden huske den lange, skæve dansker? Var hans kunst blot en flygtig skygge, en papirklip-figur, der ville smuldre og forsvinde, ligesom det romerske marmor?

Hans berømmelse føltes med ét som en tynd, skrøbelig fernis over en afgrund af forglemmelse. Han gik blandt de døde, og han følte, at hans eget navn allerede var ved at blive hugget ud i en glemt gravsten.

Flugten fortsatte til Napoli. Her, under den brændende sol, var livet råt, larmende og brutalt i gaderne. Men over det hele knejsede Vesuv.

En aften stod Hans Christian på sin balkon og så op mod vulkanen. Himlen var sort, men Vesuv var i udbrud. En rød, glødende strøm af lava flød langsomt ned ad bjergsiden som en flod af flydende blod. Dybt nede fra jordens indre lød en dump, rullende torden, og asken faldt som en lydløs, grå sne over byen.

Det snørede sig sammen i hans hals.

Det var ikke bjerget, han så. Det var sig selv. Vesuv var billedet på hans eget indre kaos. Han lignede måske den kolde, borgerlige statsråd på overfladen, ham, der bukkede i salonerne og klippede papir til børnene. Men indeni rasede en vulkan. Dér flydede en rød strøm af forbudt kærlighed til mænd, en desperat jalousi over for Jenny Lind og en rasende, manisk ambition, der truede med at sprænge ham i stykker.

»Jeg er Vesuv,« hviskede han til den mørke nat. »Jeg er bjerget, der brænder, og asken vil dække alt mit værk, indtil ingen længere kan se, hvem jeg var.«

Da han dagen efter forlod Napoli i en vogn mod Malta, tog han sin notatbog frem.

Han beskrev Colosseums buer og Vesuvs udbrud. »*Det er et frygteligt, vidunderligt Syn,*« skrev han, og pennen skar

igennem papiret. »*Man føler sin egen Lidenhed over for disse mægtige Kræfter, der bryder frem fra Dybet.*«

Men han skrev ikke om sin egen angst for at blive glemt. Han skrev ikke om den kulde, der bredte sig i hans hjerte, hver gang han så en knækket marmorsøjle. Han skrev ikke om, at asken fra Vesuv smagte af Riborgs afslag, Edwards afvisning og musikkens lukkede dør.

Venedig havde druknet hans kærlighed. Nu havde Rom og Napoli begravet hans ambition. Han rejste videre, altid videre, en professionel fremmed i en verden af ruiner, hvor kun skyggen af hans eget mislykkede liv fulgte ham gennem de dødes byer.

Kapitel 5: Malta - Karantænen

Rejsen mod Orienten blev brutalt afbrudt på Malta. Det var i maj 1841. Skibet fra Napoli lagde til i Valettas havn, men passagererne fik ikke lov at træde i land i den solvarme by. Frygten for pesten, den sorte død fra Østen, hang stadig over Middelhavet. Hele skibets ladning af

mennesker – rige rejsende, fattige sømænd og en dansk digter – blev ført til Lazzarettoet, det mægtige, isolerede karantænehus på en ø midt i havnen.

Her skulle de tilbringe fjorten dage. Indespærret.

For Hans Christian var det en nedstigning i et levende mareridt. Lazarettet var bygget af rå, gule sandsten, der sugede dagens hede til sig og pustede den ud som en febrilsk ånde om natten. Han fik tildelt et lille, nøgent værelse med en jernseng og et enkelt vindue med jernstænger, der vendte ud mod en lukket gård.

Reglerne var nådesløse: Ingen måtte røre ham. Ingen måtte komme ham nær. Maden blev skubbet ind til ham på et bræt, og hvis han rakte sin hånd ud for at tage imod den, sprang vogterne tilbage i rædsel for smitten. Han var en pestilens, en paria, en mand uden berøring.

Han var alene med sig selv. Uden Giuseppe til at synge for sig, uden herregårdenes venlige værter til at lytte til hans digte, og uden salonernes klapsalver. Han var kun Hans

Christian, en mand indespærret i et stenhus på en fremmed ø.

Kulden fra det tyske teaters lukkede dør. Stumheden ved Collins middagsbord. Riborgs afslag og Jenny Linds lammende venskab. I karantænen blev all disse afvisninger til en frygtelig, indestængt energi. Han mærkede Vesuvs lava flyde indeni sig, men nu havde han ingen balkon at flygte ud på.

Pennen blev hans eneste våben mod sindssygen.

Han skrev som en besat. Med febrilske hænder fyldte han ark efter ark med ord, der var født af indespærringens smerte. Han beskrev Lazzarettoets gule mure, fangerne der talte sammen gennem jernstængerne, og vogternes paniske angst for berøring.

Det var her, i dette stenede fængsel, at han forstod bogens titel. *En Digters Bazar*.

Hele verden var en bazar. Rejsen, berømmelsen, kærligheden, kunsten – alt sammen var det farverige varer, der var lagt frem på en disk. Man kunne se på dem, man kunne længes efter dem, man kunne endda købe dem for en tid med sine ord og sine lidelser. Men intet tilhørte en for altid. Alle varer var lånte, og købmanden tog dem tilbage til sidst.

(Illustration: En hånd, der klamrer sig om jernstængerne i et karantæne-vindue)

Han var ikke en kejser, der ejede en nattergal. Han var nattergalen selv, indespærret i en andens guldbur. Han havde troet, at han ejede sin berømmelse, sin stemme og sit hjerte. Men i Lazzarettoet forstod han, at han intet ejede. Han var blot en evig lejer, en passager, der altid måtte være klar til at pakke sin taske og rejse videre, når vogteren råbte, at tiden var omme.

Fjorten dage senere smækkede Lazzarettoets tunge jernport i bag ham. Han var fri. Vogterne rørte ved ham,

da de tjekkede hans papirer, og han mærkede en frygtelig, jomfruelig angst ved berøringen.

Han steg ombord på et nyt skib, en damper mod Grækenland og Athen.

Da han dagen efter stod på dækket og så Malta forsvinde i horisonten, tog han sin notatbog frem.

Han beskrev Lazzarettoet med en malerisk, rædselsvækkende præcision. *»Det er en mørk og sørgelig Indespærring,«* skrev han, og pennen skar igennem papiret med en tør, knitrende lyd. *»Man føler sig afskåret fra Verden og fra Menneskene, som var man allerede død.«*

Men han skrev ikke om sin angst for at blive sindssyg. Han skrev ikke om, at den sande pest ikke var pesten i Grækenland, men den pest, han bar i sit eget hjerte: Angsten for aldrig at blive elsket, angsten for altid at være alene.

Lazzarettoet havde lært ham, at hele verden var en bazar. Han havde mistet sin stemme på scenen, sin kærlighed i Venedig og sin ambition i Rom. Nu, på Malta, havde han også mistet retten til berøring. Han rejste videre, altid videre, en professionel fremmed, en evig karantæne-passager, der samlede på de smukke, flydende øjeblikke, men som aldrig mere måtte træde i land for at bygge sig et hjem.

DEL III: ORIENTEN - Stedet hvor ingen kender ham

Kapitel 6: Athen - Skam

Dampskibet pløjede gennem det krystalklare Ægæiske Hav og bragte Hans Christian til Piræus i slutningen af maj 1841. Han var trådt ud af Maltas karantæne, men brystet var stadig snøret sammen. Grækenland – guderne, heltenes og den klassiske skønheds vugge – stod forude.

Gennem hele sin ungdom havde Hans Christian hørt de lærde herrer i København tale om det antikke Grækenland med religiøs ærefrygt. Rektor Meisling havde tæsket den græske grammatik ind i hans ryg i Slagelse, og skulptøren Thorvaldsen havde ophøjet de klassiske idealer til det eneste sande mål for kunsten.

Hans Christian forventede en åbenbaring. Han forventede, at mødet med det perfekte ville heale hans sår, vaske ydmygelserne bort og give hans forpinte sjæl fred.

Athen mødte ham som et chok af støv, fattigdom og skam.

Den nye græske hovedstad var en kaotisk, halvfærdig by med mudderveje, miserable træskure og aggressive hunde. Men over dette armod knejsede Akropolis.

En tidlig morgen, da den brændende sol lige var stået op over Attikas bjerge, vandrede Hans Christian alene op ad

den stenede sti mod Akropolis. Hans lange ben førte ham op gennem Propylæerne og hen til Parthenon.

Han stod midt i det antikke tempel. Han rørte ved de mægtige, riflede marmorsøjler, der lyste gyldent i morgenlyset.

Men åbenbaringen kom ikke.

Der var intet guddommeligt nærvær. De gamle guder var døde, og Parthenon var intet andet end en skamferet ruin — sprængt i stykker af tyrkisk krudt, pillet fra hinanden af engelske lordere og overladt til geder og støv. Den klassiske harmoni var en løgn, en opdigtet drøm for københavnske teoretikere.

En dyp, brændende skam bredte sig i hans bryst.

Skam over, at han igen var blevet forført af en illusion. Skam over at opdage, at det perfekte ikke eksisterede — hverken i teatret, i kærligheden eller i historiens katedraler. Hvis selv guderne og de største templer endte

som spredte sten i et fattigt lands støv, hvad var hans eget håb så?

Han satte sig på en knækket marmorblok under den bagende sol. Han bøjede sit hoved i hænderne. Mødet med det antikke Grækenland helbredte ham ikke; det afslørede blot hans egen nøgenhed. Han var en moderne, knækket mand, der prøvede at spejle sine egne sår i fortidens ruiner.

Da han om aftenen sad på sit beskedne hotelværelse i Athen, tog han sin notatbog frem.

Han beskrev udsigten fra Akropolis med sin vante, billedrige poesi. Han skrev om det blændende lys, om bjergene og om historiens vingesus over de gamle marmorsten.

»Akropolis er et Tempel, der endnu i sin Ruin viser Menneskeandens Storhed,« skrev han, og pennen bevægede sig med en elegant, kontrolleret hurtighed.

Men han skrev ikke om skammen. Han skrev ikke om den tomhed, der havde ramt ham midt i Parthenons ruiner. Han skrev ikke om, at den klassiske skønhed havde efterladt ham mere frossen og alene end før.

Athen havde vist ham, at intet perfekt kunne redde ham. Han måtte videre, endnu længere væk — ud over Europas grænser, hen til et sted, hvor hverken dannelse, guder eller gamle idealer længere kunne forlange noget af ham.

Kapitel 7: Smyrna og Konstantinopel - Endelig fremmed

Dampskibet *Ferdinando I* pløjede gennem Marmarahavets blålige vande og bragte Hans Christian mod rejsens absolutte nulpunkt: Konstantinopel. Året var 1841. Han havde lagt Europa bag sig, med dets dannelse, dets lukkede teaterdøre og dets kvælende borgerlige forventninger.

Rejsen gennem Tyskland, Italien og Grækenland havde været en række af mislykkede forsøg på at passe ind. I salonerne var han blevet klappet på hovedet som en mærkelig nar; af musikkens mestre var han blevet afvist som en uduelig amatør. Selv kærligheden i Venedig og de antikke guder i Athen havde vist sig at være flygtige illusioner på et modent fundament. Hvor han end kom hen, fulgte skyggen af »Den mærkelige H.C. Andersen« ham, og han måtte hele tiden spille rollen som digteren, der bukkede og takkede for smulerne.

Konstantinopel mødte ham som et chok af kaos, farver og en forunderlig, ligeglad fred. Det var ikke dannelsens by; det var en mægtig, larmende bazar for sanserne. Det var her, i dette virvar af muezzin-kald, krydderidufte, smalle stræder og turbaner, at Hans Christian for første gang i en menneskealder fandt sin sande frihed.

En frihed, der var født af en total og absolut fremmedhed.

Ingen kendte ham i Konstantinopel. Ingen havde læst *Fyrtøjet* eller *Prinsessen på ærten*. Ingen dømte hans

fynske tonefald eller hans lange, mærkelige lemmer. For tyrkerne, armenierne, jøderne og grækerne i bazaren var han blot endnu en *giaour*, en vantro fremmed fra de kolde lande, en anonym passager i livets store karavane.

Det var en befrielse. Han behøvede ikke at bukke. Han behøvede ikke at forklare sine digte eller trygle om et *du*. Han kunne gå gennem bazaren, indhyllet i duften af støv, kaffe, læder og mynte, og blot *være*.

Han opsøgte en lille, røgfylt kaffestue i Galata-kvarteret, hvor mænd sad på lave skamler og røg vandpibe. Hans Christian satte sig blandt dem. Han bestilte en kop kaffe, sort som natten og sød som synd, og tog imod vandpibens mundstykke. Mens han røg, og den tørre tobaksrøg fyldte hans lunger, så han på de fremmede ansigter omkring ham. De dannede mænd i Berlin og de lærde mestre i Wien ville have foragtet dette sted. Men her, blandt de tavse, rygende tyrkere, følte Hans Christian sig for første gang ikke som en grim ælling blandt svaner. Han var blot en fremmed blandt fremmede.

(Illustration: En hånd, der klamrer sig om jernstængerne i et karantæne-vindue - karantænen var nu overvundet)

Han mærkede, hvordan kulden fra de europæiske døre langsomt slap hans hjerte. Han behøvede ikke at klamre sig til jernstængerne for at blive berørt. Han var i bazaren, og han var en af varerne, men for første gang måtte han selv bestemme prisen.

Men Hans Christian var en digter, og han måtte samle på historier til Reitzel.

Nogle dage senere mødte han en dansk konsul i Pera-kvarteret. Manden bød ham på te og talte om handelsaftaler og politiske intriger. Da de talte om Andersens kommende rejsebog, nikkede konsulen anerkendende.

»De må hjem og skrive om dette, Andersen,« sagde han og drak en tår af teen. »Danskerne vil elske at læse om, hvor eksotisk De har været. En rejseskildring fra

Konstantinopel... det er en vare, der vil sælge godt i de københavnske saloner.«

Det var her, midt i Orientens bazar, at Hans Christian forstod sandheden. Han rejste ikke for at finde et hjem. Han rejste for at kunne rejse hjem og fortælle om det. Han kunne aldrig passe ind; han kunne aldrig blive en ægte svane i andegården. Men han kunne være svanen, der fløj væk og vendte tilbage med fremmede sange i næbbet.

Hele verden var en bazar. Han havde mistet sin stemme i teatret, sin kærlighed i Venedig og sin dannelses-illusion i Athen. Nu, i Konstantinopel, havde han mistet sin angst for at være fremmed. Han rejste videre, altid videre, en professionel fremmed, en evig passager, der samlede på de smukke, flydende øjeblikke, men som nu forstod, at han kunne leve af at være den, der ikke hørte til. Det skulle blive hans forretning.

EPILOG: HJEMKOMSTEN - København, juli 1841

Dampskibet *Christian VIII* lagde til ved Toldboden en regnvåd eftermiddag i juli 1841.

Efter otte måneder, tre tusinde kilometer og et utal af fremmede senge trådte Hans Christian igen ind på Københavns brosten. Hans hud var blevet mørkere af Middelhavets sol, men i hans bryst brændte en velkendt, mat feber. Han var mærket af rejsens trættende strabadser, men mest af alt var han mærket af den ubønhørlige sandhed, at rejsens afslutning altid kræver sin pris: Mødet med det, man flægtede fra.

Han gik gennem de trange gader mod Nyhavn. Byen lignede sig selv til forveksling. De samme borgerlige ansigter bøjede sig over vindueskarmene, de samme hestevogne skramlede over brostenene, og den samme københavnske luft af stivede damaskduge, stram moral og snæversyn omgav ham som et tungt, vådt dækken.

Han låste sig ind i sit beskedne kammer i Nyhavn 20.

Værelset stod nøjagtigt, som han havde forladt det ni måneder tidligere. Støvet lå som et fint, gråt lag over det nøgne skrivebord, hvor brevet til Edvard Collin engang havde ligget. Ingen havde flyttet på noget. Verden derhjemme havde ikke ændret sig et enkelt komma, mens han selv var blevet flået op og syet sammen igen i Venedig, Malta og Konstantinopel.

Han åbnede sin lædertaske.

Uden at sige et ord tog han tæppet frem, som han havde købt i bazaren i Galata. Det var vævet af mørk, tung uld i mønstre af dyb rød og guld. Da han foldede det ud, fyldtes det lille, støvede kammer øjeblikkeligt af en intens, fremmed duft — en blanding af tør tobaksrøg, mynte, krydderier og Bosporus' saltstænkte luft.

Han bredte tæppet ud midt på det kolde trægulv og lagde sig ned på det.

Han lukkede øjnene og trak vejret dybt. Dér, på tæppet fra Konstantinopel, var han ikke den udstødte skabning i de danske saloner. Dér var han igen den anonyme *giaour*, der sad i kaffestuen og lade verden passere forbi uden at bede om tilladelse til at være til.

Pennen blev dyppet i blækket. C.A. Reitzel fik sit manuskript til *En Digters Bazar*, og forlæggeren betalte de lovede fem hundrede rigsdaler. Bogen blev en øjeblikkelig succes. Anmelderne, der tidligere havde trådt på hans poesi, roste hans evne til at male verden i farver. De skrev begejstret, at Andersen endelig havde fundet sin rette hylde: Han var rejsefortælleren, den eksotiske beskuer.

Men mens pengene trillede ind, og salonerne igen klappede ad den hjemvendte digter, satte Hans Christian sig ved sit skrivebord for at skrive det sande punktum for sin rejse.

Han skrev eventyret om det lille grantræ.

Han skrev om det unge træ i skoven, der aldrig kunne glæde sig over solskinnet, de milde vinde eller de søde piger, der gik forbi. Træet ville kun én ting: Det ville være stort, det ville væk, det ville ud i verden. Det længtes mod fjerne kyster og store fester.

Men da grantræet endelig blev fældet, pyntet med guld og lys til juleaften og siden smidt op på det mørke loft for at dø, forstod det sandheden i sit eget liv.

»Forbi! Forbi!« sagde det stakkels Træ. »Hadde jeg dog glædet mig, da jeg kunne det! Forbi! Forbi!«

Hans Christian lagde fjerpenen fra sig og så ud over Nyhavns master.

Han var som grantræet. Han havde brugt hele sin ungdom på at længes væk fra Odense, længes ind i teatret, længes mod Edwards kærlighed og længes ud i verden. Og da han endelig nåede ud i verden, havde han kun brugt rejsen til at længes tilbage eller til at tælle de sår, som livet havde givet ham.

Han bøjede sig ned og rørte ved uldtæppet fra Konstantinopel.

Han vidste det nu. Han ville aldrig få et rigtigt hjem. Han ville aldrig få en hustru, en mand eller en familie, der bød ham velkommen om aftenen. Han ville altid være gæsten, der sad på stolens yderste kant; den rejsende, der altid havde tasken pakket; den professionelt fremmede.

Men han var ikke længere bange.

Han havde opdaget sin største hemmelighed: At man kan forvandle sin egen hjemløshed til guld. At man kan tage smerten ved aldrig at høre til og væve den om til eventyr, som hele verden vil læse, indtil tiden stopper.

Han rejste sig fra skrivebordet, strøg sin fine selskabsfrakke glat og gik ud i den københavnske regn. Bazaaren var åben, og rollen som H.C. Andersen var klar til at blive spillet igen.